

# Autismin kirjon oppilas koulussa



## AUTISMIN KIRJO

Autismin kirjo (ASD = Autistic Spectrum Disorder) tarkoittaa autismia ja autismin kaltaisia oireyhtymiä. Autismin kirjojen oireyhtymät ovat keskushermoston kehityshäiriöitä.

Autismin kirjoon kuuluvat

- autistinen oireyhtymä
- Aspergerin oireyhtymä
- Rettin oireyhtymä
- disintegratiivinen kehityshäiriö
- epätyypillinen autismi.

Autismin kirjoja esiintyy kaikkialla maailmassa, kaikissa roduissa ja yhteiskuntaluokissa. Autismin kirjoon lukeutuvia henkilöitä on Suomessa arviolta 50 000, joista lapsuusiän autistisia on noin 10 000. Autismin kirjojen oireyhtymät ovat yleisempiä pojilla kuin tytöillä. Autismin kirjoon sisältyy monenlaisia yksilöllisiä toimintarajoitteita, mutta myös vahvuuksia.

Oppilas, jolla on autismin kirjojen oireyhtymä, erottuu muista käyttäytymisen perusteella. Havaittavia piirteitä ovat poikkeava sosiaalinen vuorovaikutus ja kommunikaatio, epätavalliset reaktiot aistiärsykkeisiin sekä rajoittunut, stereotyyppinen käytös.

Yksilöllisen varhaiskuntoutuksen jälkeen koulussa tapahtuva opetus ja kuntoutus ovat ratkaisevia tekijöitä oppilaan tulevaisuuden kannalta. Opetuksen järjestelyjen avulla nykyistä suurempi osa autismin kirjojen ihmisistä voi käyttää vahvuuksiaan rakentavalla tavalla.

## YHTEISTYÖ

Yhteistyö perheen, koulun ja muiden toimijoiden välillä on ensiarvoisen tärkeää. Yhteistyö vaatii moniammatillisuutta, avointa keskustelua ja tiedonvaihtoa eri tahojen välillä.

Työskentelyssä tarvitaan yleistä tietoa autismin kirjojen oireyhtymästä ja tietoa juuri tästä oppilaasta ja siitä miten autismin kirjojen oireyhtymä hänellä ilme-



nee. Kerätyn tiedon tulee kulkea oppilaan mukana koko hänen opiskeluajan-  
sa ja myös sen jälkeen. Autismin kirjon henkilön tulevaisuuden suunnitteluun  
tarvitaan tietoa oppilaan opiskelun eri vaiheista, ja näin uuden oppiminen  
tapahtuu jo rakennetun pohjalle.

Hyvä yhteistyö on avointa, oppilasta ja perhettä kunnioittavaa. Siinä käyte-  
tään hyväksi perheen asiantuntemusta ammattityön tukena. Koulu vastaa  
siitä, että oppilaan oikeus opetukseen toteutuu. Koulun tehtävänä on luoda  
oppilaalle sopivat oppimisolosuhteet. Hyvässä yhteistyössä otetaan vastaan  
uutta tietoa ja kokeillaan uusia mahdollisuuksia. Yhteistyö on suunnitelmallis-  
ta ja pitkäjänteistä.

### Yhteistyön apuja ovat

- verkostotapaamiset
- reissuvihko ja päiväyrit
- HOJKS-keskustelut
- arvioinnit
- oppilas ja avustaja -keskustelut
- avustamisen suunnitelma
- palveluohjaus.



## OPPIMINEN

Autistisella henkilöllä on erilainen tapa hahmottaa maailmaa → erilainen tapa oppia asioita → tarvitaan erilainen tapa opettaa!

Autismin kirjon henkilöiden oppimistyyli voi olla hyvin erilaisia johtuen neurobiologisesta perustasta. Usein oppiminen tapahtuu visuaalisesti eli näön kautta. Opetuksessa huomioidaan yksilöllinen opetustyyli ja käytetään mahdollisimman monikanavaisia opetus- ja ohjaustapoja.

Autismin kirjon henkilöiden lahjakkuus voi olla jakautunut epätasaisesti eli hän voi olla erittäin taitava toisissa asioissa ja toiset asiat ovat hänelle vaikeita. Taitavuus johtuu usein siitä, että oppilas on erityisen kiinnostunut kyseisestä aiheesta.

## HOJKS ja arviointi

Jokaiselle erityisopetuksessa olevalle oppilaalle tulee tehdä opetuksen yksilöllistämiseksi henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS. Se on opettajalle tärkeä työkalu, jonka voi tarvittaessa tehdä vai-

ka jokaiselle oppilaalle, myös niille, joilla ei ole erityisopetuspäätöstä. HOJKS tekee näkyväksi oppilaan edistymisen ja opetuksen kehittämisen tarpeet.

HOJKS on kirjallinen dokumentti, jonka avulla seurataan ja arvioidaan edistymistä. HOJKS:n laatimisessa ovat mukana oppilaan huoltajat, opettaja, avustaja ja muut yhteistyötä tekevät tahot. Tarkoituksena on yhdessä kirjata oppilaan vahvuudet, tarpeet, sen hetkinen suoritustaso, erityisopetuksen määrä ja siihen liittyvät palvelut sekä lyhyen ja pitkän aikavälin tavoitteet.

### Koulutyöskentelyssä autismin kirjo voi näkyä

- kommunikaatiossa
- vuorovaikutuksessa
- sosiaalisissa tilanteissa
- käyttäytymisen erikoisuuksissa ja stereotyyppioissa
- aistitoiminnoissa
- motoriikassa
- temperamentissa ja tunteiden ilmaisussa
- oman toiminnan ohjauksessa
- yleensä oppimisessa.



## Oppilaan pulmakohtia ovat

- kielen kirjaimellinen ymmärtäminen ja tulkinta
- monotoninen puhe
- vähäiset ilmeet
- toisen puheen keskeyttäminen ja päälle puhuminen
- haastava käyttäytyminen
- heikko työmuisti
- juuttuminen paikkaan, asiaan, rituaaleihin tai rutiineihin
- valikoiva kiinnostus ja vangitsevat kiinnostuksenkohteet
- hitaasti kehittyvä empaattisuus ja sosiaalinen selviytyminen
- erilainen havaitseminen
- ongelmat motorisissa suorituksissa
- automatisoituneet toiminnot
- aistien poikkeavuus, yli- ja aliherkkydet.

## Hänen on myös vaikea

- tulkita muiden ilmeitä ja eleitä
- ymmärtää sosiaalisia tilanteita
- kestää muutoksia
- odottaa vuoroaan
- kestää epäonnistumista ja kritiikkiä
- sietää häviämistä
- hahmottaa ajankäyttöä ja ajan merkitystä
- tunnistaa kasvoja.

Ongelmat tulevat esiin erityisesti välitunneilla, vapaa-aikana, ruokailussa ja liikuntatunneilla.



## Oppilaalla on myös erityisiä voimavaroja ja vahvuuksia:

- hyvä muisti
- paneutuminen omiin kiinnostuksenkohteisiin
- omaperäinen ilmaisu ja näkemys ympäristöstä
- rehellisyys
- oikeudenmukaisuus
- lainkuuliaisuus
- sääntöjen noudattaminen
- aistien erilaisuus, herkkyyys
- visuaalisuus
- loogisuus
- luovuus
- erityiset lahjakkuuden alueet
- tunnollisuus
- ideoiden runsaus
- kyky uppoutua asioihin
- kiinnostus faktatietoihin
- tarkka yksityiskohtien havaitseminen
- omaperäinen huumorintaju
- kyky hahmottaa tietokoneen logiikkaa
- taito työskennellä perusteellisesti ja yksityiskohtiin keskittyen.



## Eväitä tueksi koulupäivään

### **Selkeytä kommunikointia**

- Puhu selkeästi
- Puhu riittävän hitaasti ja anna aikaa ymmärtää
- Etene asioiden käsittelyssä järjestelmällisesti ja johdonmukaisesti
- Puhu yksi asia loppuun ennen uutta asiaa
- Kuuntele autismin kirjon oppilaan puheen faktoja, älä ota kommentteja tunteella ja henkilökohtaisesti
- Tee tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä ja varmista että puheesi on ymmärretty
- Kehitä systemaattisesti kommunikaatio- ja vuorovaikutustaitoja
- Anna mahdollisimman selkeät ohjeet tehtäviin

### **Visualisoi**

- Havainnollista puhettasi esineillä, kuvilla ja teksteillä
- Käytä värejä ja kuvia tilojen ja toimintojen hahmottamiseen

### **Strukturoi**

- Vastaa kysymyksiin **Mitä? Missä? Milloin? Miten kauan? Kenen kanssa? Mitä toiminnan jälkeen?**
- Tee yksilöllisiä päivä- ja tehtäväjärjestyksiä
- Strukturoikaa tekemisiä oppilaan kanssa yhdessä
- Kehota ja muistuta
- Hyödynnä oppilaan kiinnostuksen kohteita
- Käytä kalentereita, kelloja (tiimalasit, munakellot), kännykkää, lukujärjestyksiä jne.
- Harjoita työmuistia
- Ennakoi tilanteiden syy- ja seuraussuhteita
- Tee kirjallisia ja kuvitettuja ohjeita

### **Ota aistipoikkeavuudet vakavasti**

- Salli korvatulpat, sermit, aurinkolasit, korvalappustereot ym.
- Kiinnitä huomiota luokassa ääniin, materiaaleihin, lämpötilaan, valoihin, hajuihin, väreihin yms.
- Huomioi oma äänenkäyttösi
- Ota oppilaan erityistarpeet huomioon fyysisessä ympäristössä
- Opeta rentoutumaan
- Järjestä palautumismahdollisuudet myös tuntien aikana

**Hanki lisää tietoa autismin kirjosta** sillä neurologiset vaikeudet ovat todellisia



- Selvitä oppilaan todelliset voimavarat ja kehittämiskohteet arviointien avulla
- Anna oppilaan käyttää omaa oppimistyyliään
- Autismin kirjon oppilaan motivaatio on usein sisäsyntyistä.
- Anna yksilöllisiä, konkreettisia palkkioita
- **Harjoittele sosiaalisia tilanteita** ja toimivaa käyttäytymistä niissä
- Käytä sosiaalisia tarinoita, sarjakuvia, filmejä, draamaa jne.
- Tee yhteisiä sopimuksia ja kompromisseja
- Tuo oppilaan vahvuudet luokassa aidosti esille
- Opeta vastuuta ja anna vastuutehtäviä
- Koulusta saadut arkielämäntaidot ovat ratkaisevia aikuiselämässä

Puutu kiusaamiseen, selvitä tilanne kaikille osapuolille ymmärrettävästi, koska autismin kirjon oppilas käsittää kiusaamisilmiön eri tavalla kuin muut.

**Erilaisuus on myönteinen asia. Koko luokkayhteisö voi oppia uusia asioita erilaisuuden ymmärtämisen kautta ja hankkia tärkeitä taitoja elämää varten.**

## Suosittelavaa luettavaa

**AD/HD-opas koulunkäyntiavustajille.** Jokinen, Ahtikari. PS-kustannus, Opetus 2000 -sarja

**Annu – Pakko nauraa** DVD. Autismi- ja Aspergerliitto ry. 2006

**Arkielämän A B C.** Göös. Opetushallitus. 2007.

**Aspergerin oireyhtymä – Opas vanhemmille ja asiantuntijoille.** Tony Attwood. 1998

**Aspergerin syndrooma – Kouluikäisen Asperger-lapsen kasvun tukeminen.** Marko Kielinen 1999

**Autismi/Aspergerin oireyhtymä – Mitä se merkitsee minulle.** Catherine Faherty. 2000

**Haastava käyttäytyminen – syitä – muutoksen mahdollisuuksia.** Kerola, Sipilä. Tervaväylän koulu. 2007.

**HOJKS – erilaisia oppijoita, erilaisia lähestymistapoja.** Ikonen, Virtanen (toim.) 2001

**KAH-kassi – Kognitiivis Affektiivinen Harjoittelu.** Callesen, Möller Nilsen, Attwood. 2005.

**Luokkatoveri-ohjelma – Asperger-lapsen tukeminen koulussa.** Autismi- ja Aspergerliitto ry. 2003.

**Nörtti, nero vai normaali? – Aspergerin oireyhtymä lapsilla, nuorilla ja aikuisilla.** Christopher Gillberg. 1997.

**Olen jotakin erityistä – Kuinka kertoa lapsille ja nuorille heidän autisistaan tai Aspergerin oireyhtymästään.** Peter Vermeulen. 2000

**Perhe asiantuntijana – erityiskasvatuksen ja kuntoutuksen käytännöt.** Määttä. Opetus 2000 -sarja

**Sopua – Harjoituksia arjen hallintaan ja sosiaaliin tilanteisiin.** Tervaväylän koulu. 2007.

**Sosiaaliset kuvatarinat.** Heikura, Pulkkinen, Kujanpää. 2006.

**Sosiaaliset tarinat ja sarjakuvitettu keskustelu.** Birgitta Andersson. 2000.

**Toimintarajoite – Miten se vaikuttaa elämäsi?** Autismi- ja Aspergerliitto ry. 2004

## **Haluatko tietää enemmän?**

Autismi- ja Aspergerliitto ry

### **Keskustoimisto**

Kaupintie 16 B  
00440 Helsinki  
Puh. (09) 7742 770  
Kirjasto ja palveluneuvontaa

### **Kaakkois-Suomen aluetoimisto**

Kauppamiehenkatu 4  
45100 Kouvola  
Puh. (09) 7742 7771, 050 3409 180

### **Pohjois-Suomen aluetoimisto**

Kumppanuuskeskus  
Isokatu 47, 90100 Oulu  
Puh. (09) 7742 7791, 050 5022 269

**[www.autismiliitto.fi](http://www.autismiliitto.fi)**

Autismi- ja Aspergerliitto ry:n jäsenyhdistykset tarjoavat palvelua, esimerkiksi vertaistoimintaa.

Liiton kirjastosta voi lainata teoksia myös postitse.

## **Lisätietoa myös**

Autismi-lehti  
Esitteet ja oppaat  
Palveluneuvonta  
Aune-osaajaverkosto  
Aluetyöntekijät  
Vertaisperheet  
[www.sataehp.fi](http://www.sataehp.fi)  
[www.adhd-liitto.fi](http://www.adhd-liitto.fi)



